ОРИГИНАЛНИ СТАТИИ
ORIGINAL ARTICLES

ОБУЧИТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ И ТЕМАТИЧНИ ПРЕДПОЧИТАНИЯ НА БОЛНИЧНИТЕ ФАРМАЦЕВТИ В БЪЛГАРИЯ: РЕЗУЛТАТИ ОТ АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ НА БЪЛГАРСКАТА АСОЦИАЦИЯ НА БОЛНИЧНИТЕ И КЛИНИЧНИТЕ ФАРМАЦЕВТИ (БАБКФ) 2025 Г.

Мария Илиева, Велина Григорова, Наталия Кокудева, Надежда Григорова, Татяна Петрова, Рени Вткова, Петър Кавлаков

Българска асоциация на болничните и клиничните фармацевти

TRAINING NEEDS AND THEMATIC PREFERENCES OF HOSPITAL PHARMACISTS IN BULGARIA: RESULTS FROM THE 2025 SURVEY OF THE BULGARIAN ASSOCIATION OF HOSPITAL AND CLINICAL PHARMACISTS (BAHCP)

Mariya Ilieva, Velina Grigorova, Natalia Kokudeva, Nadezda Grigorova, Tatiana Petrova, Reni Vatkova, Petar Kavlakov

Bulgarian Association of Hospital and Clinical Pharmacists, Sofia

РЕЗЮМЕ

Целта на настоящото проучване е да анализира нагласите, предпочитанията и тематичните интереси на болничните и клиничните фармацевти в България по отношение на продължаващото професионално обучение и участие в научноизследователска дейност.

За целите на изследването е използван комбиниран количествено-качествен методологичен подход, приложен чрез анонимно онлайн анкетиране на фармацевти, работещи в болнични заведения в страната. Анализът на данните показва висока мотивация за участие в образователни инициативи, като се отчита значително предпочитание към хибридни форми на обучение, съчетаващи предимствата на присъственото и онлайн обучение. Тематичните интереси на респондентите обхващат широк спектър от клинични, нормативни и интердисциплинарни аспекти, което подчертава необходимостта от интегриран и комплексен подход при разработването на обучителни програми. Освен това свободните отговори разкриват ключови изисквания за осигуряване на достъпност, практическа приложимост, институционално признание, международен обмен на опит и създаване на платформи за научна комуникация.

Резултатите предоставят ценна основа за оптимизиране на стратегиите за продължаващо обучение и за укрепване на професионалната роля на болничните фармацевти в българската здравна система.

Ключови думи: *болнична фармация, продължаващо професионално обучение, хибридно обучение, тематични интереси, мотивация, научна комуникация*

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the attitudes, preferences, and thematic interests of hospital and clinical pharmacists in Bulgaria regarding continuing professional education and engagement in scientific research activities.

A mixed-method quantitative and qualitative approach was employed through an anonymous online survey targeting pharmacists working in hospital settings nationwide. The data analysis revealed a high level of motivation to participate in educational initiatives, with a notable preference for hybrid learning formats that combine the advantages of face-to-face and online education. Respondents' thematic interests span a broad range of clinical, regulatory, and interdisciplinary topics, underscoring the need for an integrated and comprehensive approach in developing educational programs. Furthermore, open-ended responses highlight key demands for

© The Author(s) 2025. This is an open access article distributed under the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

accessibility, practical relevance, institutional recognition, international exchange of experience, and the establishment of platforms for scientific communication.

The findings provide a valuable foundation for optimizing continuing education strategies and strengthening the professional role of hospital pharmacists within the Bulgarian healthcare system.

Keywords: *hospital pharmacy, continuing professional education, hybrid learning, thematic interests, motivation, scientific communication*

ВЪВЕДЕНИЕ

Болничната и клиничната фармация представляват динамично развиващи се дисциплини, което изисква непрекъсната актуализация на знанията и уменията в съответствие с бързо променящите се терапевтични стандарти, нормативни изисквания и потребности на здравната система. В този контекст продължаващото професионално обучение (Continuing Professional Development, CPD) се явява ключов фактор за ефективното професионално развитие и поддържане на компетентността на фармацевтите (1).

В съвременната болнична и клинична практика ролята на фармацевта се разширява значително - от традиционната логистика и отпускане на лекарства към активно участие в мултидисциплинарни екипи, терапевтичен мониторинг, оценка на лекарствената безопасност и оптимизация на фармакотерапията (2). За да бъдат ефективни в тези разширени роли, фармацевтите се нуждаят от целенасочено обучение по теми като клинична фармакотерапия, лекарствени взаимодействия, фармакоикономика и нормативна уредба и още много други области. Изследвания сред болнични фармацевти в различни държави показват висока степен на мотивация за участие в CPD програми, движена от професионално развитие и регулаторни изисквания (3). Въпреки това редица бариери продължават да ограничават ефективността на обучителните инициативи - сред тях са ограничено време за обучение поради професионална натовареност, недостатъчно финансиране, както и липса на специфично насочени към болничната практика курсове и програми (4).

Българската асоциация на болничните и клиничните фармацевти (БАБКФ) играе ключова роля в защитата на професионалните интереси на фармацевтите и в подпомагането на усилията им за достъп до качествено и актуално обучение, съобразено с нуждите на практиката (5).

По-нови данни потвърждават, че се предпочитат онлайн или хибридни формати, които позволяват по-голяма гъвкавост и достъпност, без прекъсване на практиката (6).

Настоящото проучване цели да идентифицира предпочитанията и нуждите на конкретната фармацевтичната общност с оглед оптимизиране на обучителните стратегии и стимулиране на научноизследователската дейност (6).

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

През 2025 г. е проведено от БАБКФ анонимно онлайн анкетно проучване, насочено към фармацевти, работещи в различни лечебни заведения в страната. В анкетата участват 88 респонденти. Въпросникът включва 5 въпроса, от които 4 са със затворен характер (единичен или множествен избор), а 1 позволява свободен текстов отговор. Анализът на количествените данни е извършен с помощта на описателна статистика (честоти и процентни съотношения), докато отворените отговори са обработени чрез тематично кодиране.

РЕЗУЛТАТИ

Нагласите за участие в продължаващо обучение

Преобладаващата част от анкетираните респонденти (75%) изразяват ясна готовност за участие в организирани форми на продължаващо обучение, включително семинари, уъркшопи и конференции. Този резултат свидетелства за високо ниво на мотивация за професионално развитие, стремеж към надграждане на знанията, както и за значима степен на доверие в ефективността и практическата стойност на подобни обучителни формати.

Допълнителни 23,9% от участниците заявяват условна готовност за включване, при наличие на тематична релевантност и участие на компетентни лектори. Това представлява съществена група, която би се ангажирала при наличието на качествено съдържание и професионално представяне. Данните подчертават необходимостта от внимателен подбор на темите и висок стандарт при подбора на обучителни кадри.

Едва 1,1% от респондентите не проявяват интерес към участия в такива инициативи, което по-

казва почти пълна ангажираност на целевата група. Общата картина очертава изключително позитивно отношение към продължаващото обучение в професионалната среда *(фиг. 1)*.

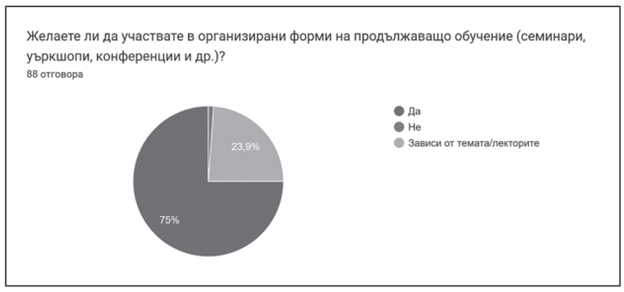

Фиг. 1. Процентно разпределение на отговорите относно желанието за участие в организирани форми на продължаващо обучение

Предпочитани формати на обучение

По отношение на предпочитаната форма на обучение най-висок дял от респондентите (51,7%) изразяват предпочитание към хибриден модел, съчетаващ присъствено и онлайн обучение. Този резултат отразява ясно изразена тенденция към гъвкавост и стремеж към комбиниране на удобството на дистанционния достъп с ефективността на директното взаимодействие по време на присъствени сесии.

Онлайн обучението (уебинари, видеолекции и др.) е предпочетено от 39,1% от участниците. Това се наблюдава най-често сред професионалисти с висока степен на заетост или сред такива, работещи извън големите населени места. Резултатът подчертава нуждата от качествено структурирани онлайн ресурси, подготвени лектори и технически достъпна платформа, която да улеснява обучаемите.

Присъствените форми на обучение остават предпочитани от 31% от анкетираните. Въпреки интензивното развитие на дигиталното образование почти една трета от участниците продължават да отдават приоритет на прякото общуване и класическата образователна среда. Живият контакт и възможността за незабавно взаимодействие са оценявани като особено значими при практически насочени теми и професионални дискусии.

Самостоятелното обучение, базирано на материали, записи и тестови инструменти, е предпочетено от 18,4% от респондентите. Макар и с най-ниска популярност, този формат вероятно се възприема като допълващ метод, осигуряващ гъвкавост и индивидуално темпо, но не и като основна форма на усвояване на знания.

Сумираните резултати подчертават необходимостта от развитие на адаптивни, мултиформатни обучителни стратегии, които да отговарят на различните предпочитания, професионални ангажименти и технически възможности на обучаемите (фиг. 2).

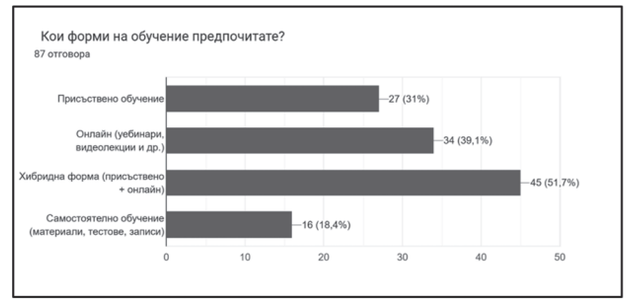

Фиг. 2. Предпочитани форми на обучение сред болничните фармацевти

Честота на предпочитано обучение

Относно желаната честота на провеждане на обучителни инициативи 45,5% от респондентите заявяват предпочитание за провеждане на обучения на тримесечие. Това се интерпретира като стремеж към регулярност, но без прекомерна честота, което дава възможност обучителният процес да бъде устойчив и съвместим с професионалната натовареност на участниците.

Обучения, провеждани един до два пъти годишно, са приемливи за 29,5% от отговорилите. Това показва, че за значителна част от респондентите по-редките, но вероятно по-съдържателни обучителни формати, също имат висока стойност.

Около 11% от анкетираните заявяват предпочитание към ежемесечно участие в обучения. Тази група вероятно търси по-висока интензивност и динамика в процеса на учене. Подобно предпочитание предполага интерес към по-кратки формати като онлайн уебинари, микрообучения или модулни сесии.

Близо 13,6% от участниците не са посочили конкретна честота на предпочитание, което може да се

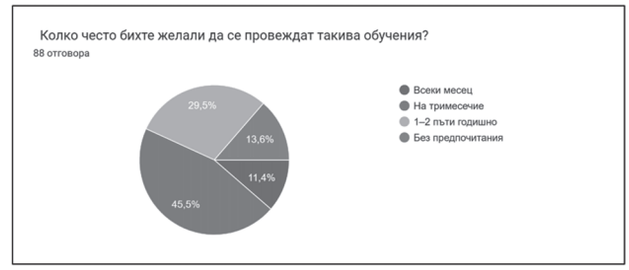

Фиг. 3. Честота на предпочитано провеждане на продължаващите обучения

тълкува като проява на гъвкавост или липса на категорична нагласа по въпроса.

Обобщено, данните отговорят на необходимостта от балансиран подход - съчетаващ регулярност на обученията с отчитане на професионалната заетост на обучаемите (фиг. 3).

Тематични предпочитания за бъдещи обучения

Анализът на тематичните предпочитания показва ясно изразен интерес към практико-приложни и клинично насочени области. Най-висок дял от респондентите (по 75%) проявяват интерес към темите „Клинична фармация“ и „Болнична практика“. Това подчертава необходимостта от обучения, фокусирани върху реалната фармацевтична дейност в болнична среда и насочени към прилагането на знания в клиничен контекст.

На второ място се нарежда темата „Нормативна уредба“, посочена от 53,4% от участниците. Над половината от респондентите проявяват интерес към регулаторни и законодателни аспекти на фармацевтичната практика. Това отразява потребността от периодично осъвременяване на знанията в контекста на чести промени в законодателството и изискванията на контролните органи.

„Антибиотична политика“ е посочена от 48,9% от анкетираните. Почти половината от участниците разпознават значимостта на тази тема, вероятно във връзка с глобалната заплаха от антимикробна резистентност. Отчита се необходимост от обучения, свързани с рационална антибиотична употреба, развитие на антимикробни програми, фармаконаблюдение и мултидисциплинарен подход.

Темата „Лидерство, комуникация и работа в екип“, посочена от 38,6% от респондентите, също заема важно място в предпочитанията. Тя отразява интерес към развитие на умения за междуличностна комуникация, ръководене на екипи и ефективно сътрудничество в рамките на здравни заведения.

Около една трета от участниците са отбелязали теми като „Работа с НЗОК“, „Екстемпорални лекарствени форми“ и „Научно писане и публикации“. Това показва интерес към практическото приложение на административни и технологични аспекти на фармацевтичната дейност, както и към научно развитие и публикационна активност.

Темите „Клинични изпитвания“, „Лекарствена политика“, „Изкуствен интелект“ и „Радиофармация“ са получили по един отговор всяка (1,1%). Тяхната слаба популярност на този етап вероятно се дължи на ограниченото им приложение в ежедневната практика или ниска информираност сред участниците. Въпреки това потенциалът за повишаване на интереса е налице при подходящо представяне, разясняване на значимостта и създаване на контекст за тяхната практическа полезност (фиг. 4).

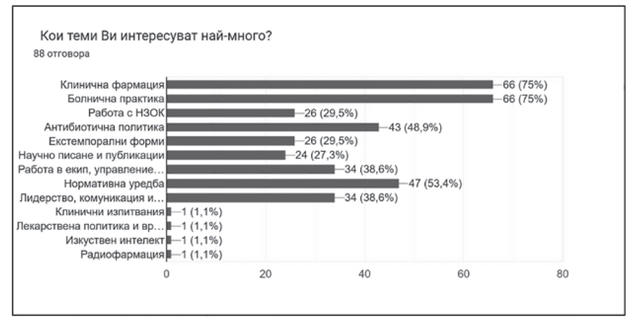

Фиг. 4. Интереси към конкретни теми за обучение сред болничните клинични фармацевти

Анализът на отворените отговори на петия въпрос разкрива пет основни тематични оси:

● Достъпност: Има силна заявка за осигуряване на онлайн достъп до обучения, особено за колегите извън столицата;

● Практическа приложимост: Участниците настояват за кратки, целенасочени модули, включващи реални клинични казуси и тестови елементи;

● Професионална идентичност: Изразена е необходимост от утвърждаване на ролята на клиничния фармацевт в болничната структура чрез нормативни и институционални мерки;

● Международен обмен: Посочена е нуждата от достъп до добри практики от чужбина чрез видеовръзки, филми и онлайн форуми;

● Научно взаимодействие**:** Препоръчано е създаване на онлайн платформа за дискусии и обмяна на идеи между специалисти.

ДИСКУСИЯ

Резултатите от проведеното проучване очертават ясно структурирана и многопластова обучителна потребност сред болничните и клиничните фармацевти в България. Доминиращият интерес към хибридния модел на обучение, съчетаващ присъствени и онлайн компоненти, е в пълно съответствие със световните тенденции в сферата на продължаващото образование. Данните потвърждават нарастващата необходимост от гъвкави, технологично достъпни обучителни формати, които да позволяват адаптация към индивидуалните условия.

Предпочитаните обучителни теми отразяват комплексен професионален профил. Високият интерес към теми като клинична фармация, болнична

практика и антибиотична политика свидетелства за нуждата от задълбочено клинично обучение, интегрирано в болничната среда и съобразено с актуалните предизвикателства в здравеопазването.

Отделно внимание заслужава засиленият интерес към нормативната уредба и здравноосигурителната рамка. Тези резултати подчертават ролята на болничния фармацевт не само като терапевтичен експерт, но и като активен участник в административното и организационното функциониране на лечебните заведения. От друга страна, интересът към лидерски умения, комуникация и работа в екип показва осъзната необходимост от развитие на умения, които улесняват междупрофесионалното сътрудничество и ефективното управление на фармацевтичната дейност в болниците.

Ниският дял на интерес към теми като изкуствен интелект, клинични изпитвания и радиофармация може да се интерпретира като отражение на тяхната все още ограничена приложимост в българската болнична практика. Въпреки това тяхното включване в обучителните програми би могло да разшири професионалния хоризонт и да подготви фармацевтите за бъдещи иновации в сектора.

Не на последно място резултатите от проучването повдигат въпроса за институционалната роля и признание на болничния клиничен фармацевт. Данните подсказват, че обучението не трябва да бъде разглеждано само като индивидуална инициатива, а като част от по-широка стратегия за утвърждаване на професионалната автономия, научната ангажираност и интегрираната роля на фармацевта в системата на болничната медицинска помощ.

Ограниченията на проучването следва да бъдат отчетени. Размерът на извадката (88 респонденти) е относително малък в сравнение с общия брой регистрирани болнични фармацевти в България, което може да ограничи обобщаването на резултатите. Освен това въпросникът не е формално валидиран спрямо утвърдени инструменти, което представлява методологично ограничение.

Въпреки идентифицираните ограничения резултатите са с достатъчна валидност, а формулираните изводи запазват високата си стойност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящото проучване предоставя емпирично обоснован поглед върху обучителните нужди и предпочитания на болничните и клиничните фармацевти в България. Получените резултати очертават изисквания към формата, честотата и съдържанието на бъдещи обучителни инициативи, като подчертават нуждата от систематичен и интердисциплинарен подход. Изводите отразяват не само търсенето на клинична и регулаторна експертиза, но и необходимостта от институционално признание, професионална еманципация и активна научна ангажираност.

В този контекст създаването на устойчиви обучителни програми с високо качество, адекватна честота и гъвкава организация би допринесло за повишаване на ефективността на болничните фармацевти, за подобряване на качеството на фармацевтичната грижа и за активното им включване в мултидисциплинарните процеси на съвременното здравеопазване.

ЛИТЕРАТУРА

1. Aldakhil S, Baqar SM, Alosaimi B, Almuzirie R, Farooqui M, Alsahali S, et al. Perceived Needs, Barriers, and Challenges to Continuing Professional Development (CPD): A Qualitative Exploration among Hospital Pharmacists. Pharmacy (Basel) [Internet]. 2024 Sep 12 [cited 2025 Jul 29];12(5):140. Available from: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/39311131/
2. Petkova V, Atkinson J. Pharmacy Practice and Education in Bulgaria. Pharmacy: Journal of Pharmacy Education and Practice [Internet]. 2017 Jun 22 [cited 2025 Jul 29];5(3):35. Available from: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5622347/
3. Tamiru H, Huluka SA, Negash B, Hailu K, Mekonen ZT. National Continuing Professional Development (CPD) training needs of pharmacists in Ethiopia. Hum Resour Health [Internet]. 2023 Dec 1 [cited 2025 Jul 29];21(1):1–8. Available from: https://human-resources-health.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12960-023-00873-x
4. Sun Q, You Y, Cao K, Huang Y, Xi X. Assessing training needs of primary care pharmacists: a cross-sectional survey in China. BMC Med Educ [Internet]. 2025 Dec 1 [cited 2025 Jul 29];25(1):1–11. Available from: https://bmcmededuc.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12909-024-06522-8
5. Micallef R, Kayyali R. A Systematic Review of Models Used and Preferences for Continuing Education and Continuing Professional Development of Pharmacists. Pharmacy: Journal of Pharmacy Education and Practice [Internet]. 2019 Nov 16 [cited 2025 Jul 29];7(4):154. Available from: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC6958463/
6. Ballaram S, Perumal-Pillay V, Suleman F. A scoping review of continuing education models and statutory requirements for pharmacists globally. BMC Med Educ [Internet]. 2024 Dec 1 [cited 2025 Jul 29];24(1):343. Available from: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10967174/

Адрес за кореспонденция:
Мария Илиева
Военномедицинска академия, Болнична аптека
ул. „Св. Георги Софийски“ 3
София, 1000
e-mail: apteka@vma.bg

ORCID: 0009-0004-3842-7867